

Cultuur en kliniek

Michel Thys, Boekhandel Limerick, Gent, 13-10-13

Inleiding op de boekvoorstelling van Mark Kinet
'Psychopathologie van het hedendaags leven. Vier verhandelingen'
(Antwerpen/Apeldoorn: Garant, 2013)

In een van de vier verhandelingen die in dit nieuwe boek van Mark Kinet gebundeld zijn, zegt Mark, bescheiden als hij is: 'ik beschik noch over filosofische ernst noch over academische gestrengheid'. Wie ben ik om dat tegen te spreken? Nochtans, zo lees ik elders in het boek, wil hij niet minder dan proberen de geest van onze tijd te vatten. Dat is dan weer ambitieus. We hebben hier te doen met een auteur bij wie bescheidenheid en ambitie elkaar niet voor de voeten lopen. Dit is niet vanzelfsprekend, maar het schrijven gaat blijkbaar wél vanzelf. Ik ken Mark al vele jaren, vanuit diverse psychoanalytische geledingen, en onder meer ook als auteur en redacteur. Nu meer dan tien jaar geleden heb ik nog samen met hem een boek samengesteld en geredigeerd bij – de naam van de uitgever ontsnapt me nu even, en ook dat ging al over liefde (en perversie en passie) want Mark schrijft eigenlijk altijd over of vanuit de liefde, maar daarover straks meer. Sinds dat eerste boek is Mark blijven schrijven en samenstellen dat het niet mooi meer is, grotendeels in het kader van de door hem gecoördineerde reeks 'Psychoanalytisch Actueel', en hebben we elkaars schrijfsels meermaals nagelezen en geredigeerd. Toen ik hem eens voorlegde dat ik zo onder de indruk was van zijn ambitie en gedrevenheid als scribent, vertrouwde hij me toe dat het niet alleen een zegen is maar ook een geseling, een innerlijk voortgestuwd worden dat hij niet altijd onder controle heeft. Marc schrijft niet alleen over de drift, ook zijn schrijven zelf is – gelukkig maar – niet vrij van driftmatigheid. Hiermee in overeenstemming schrijft Mark niet alleen over liefde maar ook over pijn, en zowel de clinicus als de kunstenaar of kunstliefhebber weet dat beide niet altijd vies zijn van elkaar. Voorliggend boek, dat dan ook uitmondt in een tekst over automutilatie, is de zoveelste vrucht van dit productieve samengaan van lust en leed. Of de lectuur ervan voor de lezer een zegening dan wel een geseling zal zijn wil ik in het midden laten. Maar ik denk – en hoop eigenlijk – dat voor de meeste lezers precies het samengaan van beide het lezen van het boek tot een confronterende en beklijvende ervaring zal maken.

Ik ga hier niet proberen het boek inhoudelijk samen te vatten: mijn inleidend woordje is immers niet bedoeld om de aanschaf van het boek overbodig te maken maar juist aan te wakkeren. Daarom gaat mijn ambitie niet verder dan – zoals Mark doet met 'onze tijd' – te proberen de geest van het boek en dan ook een beetje van de maker ervan te vatten. En ik denk dat ik deze kernachtig kan uitdrukken met de formule 'cultuur en kliniek'. Mark schrijft evenzeer als clinicus, wat hij op de eerste plaats is, als als cultuurcriticus. Freud, en na hem wellicht vooral Lacan, gaven hiertoe natuurlijk al het goede voorbeeld: hun geschriften laten voortdurend zien hoe het psychische, dat zich bij uitstek 'out' in de psychopathologie, niet kan losgezien worden van het cultureel-maatschappelijke en vice versa. (Dat neemt overigens niet weg dat de psychoanalyse tegelijk het specifiek culturele wil overstijgen, wat haar doet aanleunen bij de wijsgerige antropologie.) In zijn uitgesproken klinische stukken schrijft Mark nooit alleen over de kliniek, maar komt er altijd wel een link naar of een verband met

culturele verschijnselen om de hoek kijken. In de verhandeling over automutilatie, waarin veel klinisch materiaal wordt gepresenteerd, staan daarvan enkele mooie voorbeelden, zoals de zelf verminkende performances van de Wiener Aktionisten en de aanstekelijke zelfverbranding van Jan Palach en Mohammed Bouazizi in respectievelijk de Praagse en de Arabische lente. Omgekeerd bevatten zijn teksten die zich uitdrukkelijk als cultuurbeschouwing aandienen, steeds ook treffende klinische illustraties van de beschreven culturele fenomenen. Zo loopt de eerste verhandeling, waarin de zogenaamde postmoderne ‘deconstructie’ centraal staat, met de globalisering, de efficiëntiedwang en het wegvallen van autoriteit, maar ook desacralisering van de liefde, uit op een in kaart brengen van de aktueelpathologie zoals die in het klinisch psychotherapeutisch veld, Marks professionele biotoop, tot uiting komt. Ook in de andere verhandeling waarin onze cultuur, meer bepaald onze computercultuur, onder andere aan de hand van de film *The Matrix*, onder het mes wordt gelegd, zijn verwijzingen naar de kliniek van de verslaving, depersonalisering en vals zelf nooit ver weg. In dit heen en weer springen tussen de klinische en de culturele vertex toont Mark Kinet zich zeer behendig. Met zijn cultuurkritiek laat hij zien dat de pathologie steeds een cultuurkritische dimensie in zich draagt en, hoezeer ze ook kind is van haar tijd, altijd ook tegendraads tégen de tijd ingaat of de kwetsbaarheden ervan blootlegt.

Daarnaast kenmerkt het boek zich door het specifiek psychoanalytische spanningsveld tussen verklaren en begrijpen. De verhandeling over de neuropsychanalyse vind ik daarvan het treffendste voorbeeld. Dat Mark helemaal geen neurowetenschapper is – dat zegt hij althans zelf in die verhandeling – belet hem niet een indringend stuk te schrijven over ‘neuronen en neurosen’. Alle respect voor de neurowetenschap belet hem niet te waarschuwen voor simplificaties en er op te wijzen dat het localiseren van psychische activiteit in het brein nog niet betekent dat we deze in zijn ware aard op dat niveau te pakken kunnen krijgen. Het genoemde spanningsveld, dat zich voor mij performatief ook uit in de spanning tussen uitleggen en laten ervaren, kleurt ook Marks schrijfstijl en doordringt bijgevolg het hele boek. Mark legt veel uit, omstandig, meanderend, herhalend (onder meer aan de hand van een aantal geliefde citaten die hij telkens weer bovenhaalt), nadrukkelijk (zie de vele woorden en lettergrepen die met een accént of met *italics* worden getooid), maar tegelijk laat zijn gretige en grillige grammatica de lezer juist iets aanvoelen en ervaren van wat hij, wat niemand, echt helemaal uitgelegd krijgt. Zo geeft het boek een intense impressie van dit psychoanalytische tweestromenland, waarin het, zoals we weten sinds Genesis tot na de Golfoorlog, nooit lang rustig blijft.

In alle vier de essays behoedt Mark zichzelf en de lezers voor reductionismen, van welke aard ook. Elk paradigma kan immers ook een oogklep worden, zegt hij. Als we Mark van iets niet kunnen verdenken, dan is het wel eenzijdigheid of dogmatisme. Mark is er niet voor beducht om de meest uiteenlopende auteurs of invalshoeken, ‘uiteenlopend’ ook in de letterlijke betekenis, toch broederlijk naast elkaar te plaatsen, in één adem te noemen, ze samen te brengen, maar dit zonder hun verschillen te verdoezelen. Als een ware psychoanalytische omnivoor legt hij verrassende verbanden, trekt hij onvermoede rode draden en doet hij gaandeweg een stevig weefsel ontstaan, dat hij echter niet te strak wil aantrekken. Het moet luchtig blijven. In dit alles met elkaar in verband brengen toont Mark zich een auteur van de Eros, in de lijn van Empedocles en Freud, en kunnen we hem een ‘erotisch’ schrijver noemen. Ik zei al dat het altijd over liefde gaat. Mark zal dus nooit op één paard wedden. Hij heeft een hele reeks stokpaardjes, die hij evenmin verdoezelt en waarmee hij soms zelfs graag uitpakt, liefst nog eens voorzien van de onbedwingbare woordspelingen. Neem nu deze, uit het stuk over automutilatie: ‘Inzake psychologie en psychopathologie zitten we noodgedwongen te paard op natuur- en geesteswetenschap. Het verplicht ons tot een spagaat of *grand écart*. Mijn

oprechte excuses, maar ik laat geen gelegenheid voorbijgaan om dit stokpaardje van stal te halen en er een ritje mee te maken.’ Einde citaat en excuses aanvaard.

In dit collectionerend verbinden van ideeën, auteurs en visies is Mark een snuffelaar, een sprokkelaar, een verzamelaar en een goochelaar. Hij verbindt wel, maar zelf blijft hij ongebonden, loslopend als het ware. Zoals je scharrelkippen hebt, over wiens producten met respect gesproken dient te worden, is Mark een scharrelschrijver. Dit levert prachtige flarden op – ‘flarden’, zo karakteriseert hij zelf zijn eigen schrijfsel in *For your pleasure?*, alweer een pas uitgebrachte bundel, dit keer in de reeks ‘Psychoanalyse en Cultuur’. Zijn stijl maakt dat hij – springerig – veel zaken aanraakt en vluchtig langs heel veel klinische en culturele verschijnselen strijkt. Hij is een tangentieel schrijver. Kinet is hierin niet vrij van enig hyperkinetisme, waarmee hij in de verhandeling over cyborgie onze tijd karakteriseert. Niet alleen de pathologie, maar ook de auteur die de geest van zijn tijd wil vatten, is uiteraard kind, in dit geval een tegendraads kind van zijn tijd. Die vluchtigheid, eigen aan de speelsheid, leidt echter geenszins tot oppervlakkigheid maar juist in de voortdurende maar variërende herhaling tot een verteerbare verdieping van de onderzochte fenomenen. Die vluchtigheid is verleidelijk, maar laat u er niet door misleiden.

De lectuur ervan vraagt van de lezer een navenante behendigheid, die hem of haar misschien niet vrijwaart van de nodige hoofdbrekens. In tegenstelling tot aspirine helpt het lezen van dit boek niet tegen hoofdpijn. Het is overigens niet omdat aspirine helpt tegen hoofdpijn dat deze hoofdpijn wordt veroorzaakt door een tekort aan aspirine, lees ik in Marks verhandeling over neuropsychoanalyse. Voor het tot u nemen van dit boek geldt wellicht hetzelfde, maar ik zeg het omgekeerd: het is niet omdat uw reductionistisch denken niet wordt veroorzaakt door een tekort aan boeken van Mark Kinet, dat het lezen ervan niet tegen dat reductionisme kan helpen.

Mark, in het begin van je eerste essay citeer je Lacan: ‘Tout acte manqué est un discours réussi.’ Ook dit citaat kunnen we omkeren. Beste Mark, gefeliciteerd met je nieuwe boek, dat gelukkig niet zonder tekort is. Het is in alle opzichten geslaagd en réussi.